

KRŠTENJE NIJE NARODNI OBIČAJ*

Vjekoslav Blajić

Dosad je bila praksa u Crkvi da se krštavaju mala djeca svih kršćanskih roditelja koji to žele. Doduše, prema Crkvenom zakonu traži se moralna sigurnost da će ta djeca biti i kršćanski odgojena, ali svećenici, u želji da bude što više krštenika, ne obaziru se puno na tu moralnu sigurnost. A kad djeca odrastu, Crkva ih uopće ne pita žele li vršiti ono što su njihovi roditelji i kumovi obećali mjesto njih. Oni su jednostavno dužni ostati u Katoličkoj Crkvi i vršiti sve njezine zapovijedi (Canones de sacr. baptisimi C. Tridentini ,c. 14).

Problematika

Ta crkvena praksa postaje sve problematičnijom. Evo nekoliko prigovora, koji se ovdje navode kao metoda sumnja:

1. Mnogim odraslim kršćanima dođe kojiput na pamet misao: zar mi roditelji nisu napravili veliku nepravdu kad su me krstili i odgojili u kršćanstvu bez mojeg pristanka, odredili mi stil života, nametnuli mi teški jaram kršćanskih zapovijedi, i sada, ako drugačije vjerujem i živim, smatraju me grešnikom i izdajnikom? Zar ne bi bilo puno pametnije da su malo pričekali dok odrastem, te prepustili mojoj slobodnoj volji da sam odlučim? Moji su roditelji, izgleda, vodili sa mnom politiku »de me sine me«, slično kao Mađari i Austrijanci s nama Hrvatima »de nobis sine nobis«.

2. Bog poštiva ljudsku slobodu. On ne želi nikoga kundakom natjerati u Crkvu, on ne želi nikoga protiv njegove volje strpati u nebo. Isusova priča o gospodaru koji naređuje svojem sluzi da natjera ljude da dođu na sve-

* Neka nitko ne shvati ovaj članak kao serviranje gotovih istina. Ovo izlaganje ne želi ništa drugo nego potaknuti na zrelo kršćansko razmišljanje.

čanu gozbu (Lk. 14, 23) sigurno se ne smije shvatiti u tom smislu da Bog hoće nekoga na silu spasiti — protiv njegove volje.

3. U našim gradovima imamo oko 10-15% krštenika koji prakticiraju svoju vjeru. Ostali su kršteni nekršćani. Od toga imamo veliki broj agresivnih protivnika kršćanstva. Gotovo svi naši ateisti starije generacije koji su proricali propast religije i pokušavali je propagandom i administrativnim sredstvima uništiti službeno su djeca Crkve, jer su primili sakramenat krštenja. Mnogo ih više ima koji se službeno deklariraju kao vjernici, ali ta njihova vjera često nije ništa drugo nego denominatio extrinseca, flatus vocis, a u životu su pogani. To su ljudi koji »služe i Bogu i vragu«, koji sjedi na dvije sjedalice. To su ljudi koji su u jednom momentu spremni premlatiti svojega svećenika, a onda slavodobitno zapjevati na ortodoksnom latinskom jeziku »Credo in unum Deum« (cf. Služba riječi, 1970, broj 6, str. 38). Ovaj tzv. »kršćanski narod« tukao je svoje biskupe jajima, tukao ih do krvi i vikao da su izdajice domovine, da su divljaci, neprijatelji naroda (cf. GK 19. 4. 1970, str. 4). Nadbiskup Čekada naziva ovu masu »Božjim narodom«, a bilo bi bolje nazvati je kako drugačije. Ali ipak oni su kršteni. To je činjenica. A sada se postavlja pitanje: ako samo, recimo, 15% djece što ih naši svećenici krštavaju postane svjesnim i odgovornim članovima Božjeg naroda, a 85% ne, zar onda ne bi bilo pametnije primati u Crkvu, tj. krštavati, samo odrasle ljude, one koji su već izabrali kršćanstvo, a ne malu djecu, za koju nikad ne znamo što će iz nje biti. Ovdje mi pada na pamet narodna izreka: Krsti vuka, a vuk u goru.

4. Filozof Nietzsche veli da je kršćanstvo religija žena i robova, a prema njegovu mišljenju žene i robovi nisu potpuni ljudi. Ali i bez obzira na Nietzschea pogledajmo kome se danas najviše propovijeda Božja riječ. Svakodnevni posjetioci naših crkava jesu žene, u nekim našim mjestima samo žene, većinom starice, neudate, nezadovoljne svojim muževima, razočarane današnjim vremenom pa dolaze u crkvu gdje su konzervirana prošla vremena, u jednu riječ: dekadentne egzistencije. Žene se također okupljaju u tzv. »treće redove« raznih redovničkih ustanova. Muškarci ili mlađe žene sasvim su rijetki primjerci, kao da Krist za njih nije došao na ovaj svijet. Ima svećenika koji zaključuju: žene su bolji vjernici od muškaraca. Dok se muškarci opijaju po gostionicama, tučku, vode male i velike ratove, žene se mole u crkvi. Kad je Krist bio uhvaćen, muškarci su ga napustili i pobjegli, a žene su išle za njim i oplakivale njegovu bol. Ovakvo opravdanje može, dakako, biti duhovito, ali nipošto zadovoljavajuće. — Osim žena u crkvi nalazimo i djecu do puberteta, bolje rečeno: do prve pričesti ili krizme. Kad se počnu razvijati u odrasle ljude, onda više nema ni njih. Negdje sam čitao kako je jedan ateista izjavio: neka popovi odgajaju malu djecu; kad dođu u 17. godinu, onda ćemo ih preuzeti mi. To je zaista činjenica. Eto slike tradicionalnog konvencionalnog kršćanstva. U taj ambijenat senilnog i infantilnog vjerskog života dobro se uklapa i krštenje dojenčadi. — Međutim Krist nije tako radio. On doduše nije bio ženomrzac, čak je dvije žene imao za svoje prijateljice: Mariju i Martu iz Betanije. Ali za svoje učenike i apostole odabrao je muškarce i to odrasle ljude. Djeci nije propovijedao, kao što to mi radimo na vjeronaučima i đačkim misama. Djecu je Isus samo blagoslivljao i ljubio. Mo-

guće, kad bismo se mi svećenici više orijentirali prema zrelom i muškom kršćanstvu, da bi mnogo toga otpalo u Crkvi: sentimentalne pobožnosti za bakice i dječicu, možda bi se čak i krštenje djece pokazalo u drugačijem svjetlu.

5. Napokon izgleda da i samo Evanđelje odbacuje krštenje dojenčadi. Jer prema Mk. 16.-1, za krštenje se traži vjera, a mala djeca nisu još sposobna da vjeruju u Isusa Krista.

Kako je bilo u prošlosti?

Nakon ovih prigovora bilo bi vrlo interesantno znati kakva je bila praksa Crkve u prošlim vremenima.

Kršćanstvo je kao rijeka koja teče kroz predjele povijesti. I ako želi stići svojem cilju, sliti se u more vječnosti, mora dobivati dovoljno vode sa svojega izvora. A izvor kršćanskog života jest Isus Krist. Zato se moramo obratiti svetim knjigama da saznamo kako je prva Crkva shvatila Kristovu poruku.

Isus nigdje nije izričito zapovjedio apostolima da krštavaju i malu djecu. Prema Mt. 28, 18 apostoli moraju sve narode učiniti Kristovim učenicima i krštavati ih. Odnosi li se to i na djecu ili samo na odrasle, ostaje otvoreno pitanje.

U DA (16.15) piše kako je apostol Pavao u makedonskom gradu Filipi obratio prodavačicu grimizne odjeće Lidiju te krstio nju i čitav njezin dom. U tom istom gradu Pavao je krstio čuvara tamnice i sve njegove ukućane. U 1 Kor. 1, 16 Pavao veli: »Istina, još sam krstio i Stefanov dom«. Iz svega toga moglo bi se zaključiti, ako je bio kršten čitavi dom ili svi ukućani jednog obraćenika, onda to znači da su bila krštena i mala djeca. Ali ovaj zaključak ne slijedi nužno iz svetopisamskih izvještaja.

Iz drugih izvora ipak znamo da su se djeca u prvoj Crkvi zaista krštavala.* O tome nam govore crkveni pisci: Irenej (+202) u »Adv. haer.« II, 22, 4; zatim Hipolit (+235) u »Trad. apost.« Origen (+250) dapače veli u »Hom. in Ep. ad Romanos«, V, 9, da je krštenje djece apostolska ustanova. — Ali to ipak nije bila općenita praksa. Tako npr. Tertulijan (+225) smatra pametnijim da djeca tek onda postanu kršćani kad budu upoznali Krista te mu se budu mogli moliti. Bilo bi poželjno, kaže Tertulijan, da se krštenje odgodi do vjenčanja ili do čvrste odluke da će se živjeti uzdržljivo. Grgur Nazijanski (+390) zalaže se za praksu da se djeca krštavaju u dobi od 3 godine, kad su već u stanju razumjeti obrede krštenja.

U 4. st. postojao je u nekim sredinama običaj da se krštenje odgodi za starost ili dapače za čas prije smrti. Tako se car Konstantin Veliki, koji je 313. dao kršćanima slobodu a 324. proglasio kršćanstvo jedinom državnom

* Ovi povijesni podaci uzeti su iz Bihlmeyer-Tüchle, Kirchengeschichte, Paderborn 1948, 15. izdanje.

religijom, krstio tek na smrtnoj postelji. Tako isto njegov sin Konstancije. Sv. Augustin priča da je to isto napravio i njegov otac. Mnogi su dakle teoretski prihvaćali kršćanstvo, ali u praksi nisu htjeli preuzeti kršćanske obaveze.

Tek u 5. st. prevladava općenita praksa krštavanja neodrasle djece. Koji je razlog tomu?

Neki kažu: zato je kršćanstvo konačno nadvladalo pelagijanizam. Drugi vele: u poslijekonstantinskom vremenu zanemarena je subjektivna strana kršćanstva, tj. odgovor čovječji na Božji govor, samoodgovorni put čovjeka prema krštenju, a više je naglašavana objektivna strana — crkveni ritus, dakle ono što su teolozi kasnije nazvali »ex opere operato«.

Čini se, najispravnije bi tumačenje bilo ovo: čitav svijet je postao kršćanski, a izvan kršćanske civilizacije nije postojala nijedna druga. Zato je bila moralna sigurnost da će se novokršteno dijete zaista kršćanski odgojiti i kršćanski živjeti. Recimo npr. što može biti jedan Turčin nego musliman?! Što može biti drugo jedam Irac ili Bretonac nego katolik, barem dok se nalazi u svojoj domovini?!

Ali prije kraja srednjeg vijeka rađa se nova civilizacija i novi mentalitet, čiji su nosioci Germani. Nasuprot romanskom katolicizmu ustaje germanški protestantizam. Pojavom protestantizma i pitanje krštenja male djece stavlja se na dnevni red.

U Njemačkoj se organiziraju fanatični kršćani koji zabačaju krštenje neodrasle djece. To su tzv. »ponovni krstitelji« (anabaptistae, Wiedertäufer). Ovi sektaši htjeli su obnoviti puritanstvo prve Crkve: svi kršćani moraju biti sveti, aktivni sveti. Naučavali su da je krštenje neodrasle djece nevaljano, jer djeca nisu još u stanju da vjeruju. Zato ih je trebalo ponovo krstiti. Po tom je sekta i dobila svoje ime. Vođa im je bio otpali svećenik Thomas Münzer, koji se aktivno angažirao u seljačkoj buni 1524—1525. na strani seljaka. Budući da je u ovom anabaptističkom pokretu bilo dosta fanatizma, njegove se ideje nisu mogle održati. Smrću Münzera nestaje i Wiedertäuferâ. Tako je u protestantizmu luteranske tradicije i dalje ostala praksa krštavanja male djece.

Naprotiv protestanti koji su pod uplivom Kalvina krštenje djece smatraju neispravnim. Za Kalvina je krštenje ništa drugo nego simbol vjere, znak raspoznavanja. Pod utjecajem Kalvinovih ideja razvio je svoju teologiju jedan od najvećih protestantskih teologa nedavno preminuli Karl Barth. On je zapravo nakon drugog svjetskog rata i izazvao čitavu diskusiju o krštenju djece.

Za Bartha krštenje nema efektivni karakter, kako naučava Katolička crkva, tj. da proizvodi nešto novo u čovjeku, nego samo kognitivni karakter, tj. samo na vanjski način manifestira što se već u čovjeku nalazi.

Iz ovog kratkog prikaza vidimo da je Božji narod u ogromnoj većini, pod vodstvom Duha Kristova, postupno shvatio da i djeca treba da postanu baštinici kraljevstva nebeskoga. Iznimku u tom prave samo protestanti kalvinske tradicije, ali to je samo mala grupica u kršćanskom svijetu. Iako Sv. pismo ne govori sasvim jasno o krštenju novorođenčadi, ipak nam povijest Božjeg naroda može biti putokaz za budućnost. Krist svojoj Crkvi nije samo ostavio slovo svoje riječi, nego i svoga Duha koji je uvodi u smisao riječi.

Teoretsko opravdanje krštavanja novorođenčadi

Sada bismo htjeli znati, kako se krštenje djece uklapa u kršćanski pogled na svijet. Jer, ako je dosadašnja praksa potpuno u skladu s kršćanskim shvaćanjem Boga i čovjeka, onda je treba zadržati i dati joj pravi smisao. U protivnom slučaju možda bismo je mogli čak i odbaciti.

1. Naša vjera i vjerski život nije rezultat naših ljudskih napora, nego dar neba. Niti bismo mogli vjerovati u Boga, niti ga ljubiti, niti se nadati definitivnom susretu s njm, kad Bog ne bi u nama stvorio novo srce i novu dušu, kad ne bismo bili nanovo rođeni. Mi ne rađamo sami sebe za nebo, nego nas Bog rađa. Doduše traži se i naša suradnja, ali Božja dobrota, koju mi nazivamo milost, uvijek prethodi našem slobodnom djelovanju. Možda ne uvijek vremenski, ali u svakom slučaju kauzalno. Bez Boga ne možemo ništa napraviti, ni za ovu zemlju ni za novo nebo i novu zemlju. To vrijedi općenito za čitavi naš kršćanski život, pa i za krštenje.

Kardinal Newmann veli: »Mi smo ljudi grešni stvorovi, pokvareni u srži svoje naravi (ovo Newmann govori dok je još bio anglikanac; kao katolik bi se sigurno malo drugačije izrazio, ali pustimo ga da nastavi). Niti bismo smjeli reći da se djeca po svojoj naravi dopadaju Božjim očima. I ako budemo čekali dok budu sposobni tako reći Bogu platiti za njegovo milosrđe prema njima — dok budu imali vjeru i pokajanje — onda neće nikada biti kršteni. Jer to stanje neće nikada postići« (prema Van de Pol, *Die Kirche im Leben u. Denken Newmanns*, str. 101). A zatim Newmann nastavlja: »Odgoditi krštenje dok čovjek ne uzmogne pokajati se za svoje grijehe i vjerovati, znači uskratiti bolesniku lijek, dok se on ne izliječi sam od sebe« (ibid.).

2. Pri tom Bog ne uništava ljudske slobode, nego naprotiv daje da se ona razvije prema njezinoj pravoj prirodi. Što je prava priroda ljudske slobode? Iako na prvi mah izgleda da sloboda znači činiti ono što me volja, ipak nije tako. Čovječja je sloboda determinirana, iako to čudno zvuči. Njoj su postavljene dvije granice preko kojih ona ne može prijeći.

a) Sve što čovjek hoće, hoće pod vidom dobra, čak i onda kad griješi. Zlo čovjek nipošto ne može željeti. Naravno, veliko je pitanje što je dobro za sve ljude, a što samo za pojedince. Najopćenitije mogli bismo reći: dobro je ono što usavršava čovječji bitak, a zlo je što nas vodi u ništavilo; dobro je život, zlo je smrt. Mi smo bačeni u ovaj svijet s težnjom da živimo, da usavršimo svoj bitak, i tu težnju nismo mi sami slobodno izabrali, nego

nam je ona jednostavno dana. Čovjek nije slobodan da se odluči za rađanje ili za ostanak u ništavilu. Nitko nas nije pitao, hoćemo li se roditi ili ne. Nitko nas nije pitao koje roditelje ili koju domovinu želimo. Ali kad smo sve to dobili, onda svoj život, svoje roditelje, svoju domovinu ne smatramo zaprekom za razvoj slobode, nego nam to mogućava da razvijemo svoju slobodu. Njemački pjesnik Hölderlin veli: Rađanje odlučuje gotovo sve.

Tako isto i krštenje kao drugo rađanje od Boga za vječnu domovinu, čovjeku ne znači osiromašenje, nego veće bogatstvo, veći bitak, veću mogućnost razvoja.

Mi kršćani zamišljamo Božje posinovljenje kao spasavanje brodolomca ili vađenje ribe iz zagađene vode. Kao tok rijeke koja natapa zemlju; zar da je ne svratimo na jednu parcelu suhe zemlje zato jer na toj parceli još ništa ne raste, još ništa ne cvjeta?! Kao sunce koje ne palimo mi, jer ono je već upaljeno, a mi samo puštamo da rasvijetli tamne prostorije našega stana; zar onda da ne otvorimo prozor, jer se on sam ne otvara?! Kao lijek bolesnom čovjeku; zar da mu ga ne pružimo, jer je on u nesvijesti i ne može da ga zatraži?!

b) Ljudska sloboda ograničena je i razvojem svijesti. U luđaka sloboda ne postoji ili je svedena na najmanju mjeru. U djece također ne postoji sloboda, jer još nemaju svijesti. Ili jednostavno: sloboda postoji kao mogućnost, ali ne kao ostvarenje. Nihil volitum nisi praecognitum!

Koja je onda dužnost ostalih ljudi prema tim ljudskim bićima? Treba li prema njima postupati kao prema životinjama? Npr. zašto da se brinemo za luđake i umobolne? Ne bi li bilo pametnije odstraniti ih s ovog svijeta i ne mučiti se previše s njima?

I tako nemamo nikakve koristi od njih, nego su nam samo na teret i traže od nas financijske izdatke. Ili npr. ne bi li bilo pametnije odstraniti nepoželjni fetus iz majčina krila jer, ako se rodi, može biti teret roditeljima? Mi kršćani tako ne mislimo. Mi vjerujemo da je začecem započeo proces haminizacije ljudskog zametka, i mi treba da mu pomognemo da dođe do svojeg punog ostvarenja. Kod kršćanskih roditelja začecem je započeo također proces divinizacije ljudskog zametka, i roditelji treba da omogućće svojem djetetu taj razvoj. Ako je svaki otac i svaka majka sudionik Božji u humanizaciji svojeg djeteta, onda su kršćanski otac i kršćanska majka suradnici Božji u divinizaciji svojega djeteta. Drugim riječima: ako su svojem djetetu kao ljudi dali život za zemlju, onda mu kao kršćani treba da dadu i život za nebo, tj. moraju ga dati krstiti.

Praktične posljedice

»Tko nije sposoban da vrši dužnosti oca, nema pravo da postane otac« (Rousseau, Emile, 1, 1). Nešto slično vrijedi i za kršćanske očeve i majke: ako nisu u stanju da svojem djetetu osiguraju kršćanski odgoj, nemaju pravo ga krštavati. Vjerujem da bi svi na početku navedeni prigovori morali otpasti, kad bi naši svećenici više pazili na to koga krštavaju. Kršte-

nje bi trebalo biti priznanje i nagrada kršćanskim roditeljima, a ne narodni običaj, magični ritus ili nešto slično. Smatram da se u ovim slučajevima ne bi smjelo krštavati.

1. Ako roditelji nemaju ispravnog pojma o krštenju. Mnogi ovaj obred drže za neki magični ritus koji dijete iz male životinjice čini ljudskim bićem. Dosada je bio »poganin«, a odsada postaje »kršćanin«. Ovim terminima razumijevaju nešto sasvim drugo: poganin = životinjica, kršćanin = čovjek naše zapadnoevropske civilizacije. Drugima je opet krštenje narodni običaj, prigoda za slavlje, dobar objed, primanje darova. Sve su to nekršćanski motivi. U takvim slučajevima svećenik se ne bi smio pokazati kao neka vrsta čarobnjaka ili čuvara narodnih običaja, nego bi trebao najprije »pokrstiti« roditelje, a onda njihovo dijete.

2. Ako roditelji ne kane slati svoje dijete na vjeronauk, i to od prvoga do zadnjega razreda škole, a ne samo do prve pričesti ili krizme. Odgoj djece ne završava pubertetom, nego se nastavlja do punoljetnosti. Inače, kad dijete odraste, dobit će dojam da izlazeći iz djetinjstva treba izaći i iz kršćanstva. Koliko mi danas imamo muke da razjasnimo vjernicima kako vjeronauk nije samo za djecu. Isti se školski predmeti drže u osnovnoj školi kao i na fakultetima. Samo se vjeronauk drži u osnovnoj školi.

3. Ne bi se smjela krštavati ni djeca roditelja koji permanentno psuju. Psovka, naša hrvatska psovka, znak je perverznog stava prema seksualnom životu. Psovači zamišljaju, barem u podsvijesti, ljudsku seksualnost kao ispoljavanje muške agresivnosti nad ženom, kao silovanje. Jer naša uobičajena riječ u psovci upravo to izražava. U takvoj klimi djeca ne mogu steći uvjerenje da je bračna ljubav odraz ljubavi Krista prema njegovoj zaručnici Crkvi i da je rađanje djece participacija u Božjem stvaralačkom djelu.

4. Ako su roditelji samo civilno vjenčani, njihova se djeca ne bi smjela krštavati. Njihovo odbijanje crkvenog vjenčanja znači da svoju bračnu ljubav ne žele integrirati u Kristovu ljubav. Krist je za nas čokot, a mi smo pruće. Ako se odvojimo od njega, onda i nama ne mogu cirkulirati njegovi životajni sokovi. Ne vrijedimo ni za što drugo nego da budemo spaljeni na vatri.

5. Bog želi spasiti čovjeka ne kao pojedinca nego kao člana jednog naroda, njegova svetog naroda koji mi zovemo Crkvom. Onaj koji ne dolazi redovito na euharistijski sastanak, taj je sam sebe ekskomunicirao iz Božjeg naroda, i zato se ne nalazi na putu spasenja, barem objektivno govoreći. Taj ne može ni svojoj djeci pokazati pravi put spasenja. Zato je djecu takvih roditelja suvišno krštavati.

6. Napokon ne bi se smjelo krštavati djeca onih roditelja koji nikad zajednički ne mole u obitelji. Kao što se Božji narod sastaje jedanput tjedno u crkvi na zajedničku molitvu, tako bi se morala i osnovna ćelija toga naroda, tj. obitelj, sastajati na zajedničku molitvu.

Možda će tako pomisliti, ako primijenimo ove stroge kriterije u praksi, tko će onda još biti kršten. Nije ni potrebno da nas bude puno kad ništa ne vrijedimo. Prema Evanđelju Crkva ne smije biti ogromna masa bez ikakve kvalitete, jer onda bi je Bog ispljuvao iz svojih usta. Crkva mora biti izvor svjetlosti, kvasac u tijestu, sol u hrani. A to su sve male stvari, ali je njihovo djelovanje intenzivno. Crkva bi morala biti elitna grupa čovječanstva, avangarda u borbi za novo Nebo i novu Zemlju.

Evanđelje nam Krista ne prikazuje kao kakva čarobnjaka koji bi zabavljao masu i zadovoljavao njezine religiozne potrebe. To je prepustio židovskim svećenicima, farizejima i saducejima. Isusu masa nikad nije bila simpatična. On je bježao pred njom u pustinju. Jer ta je svjetina zahtijevala od njega da se pokaže kao ovozemaljski spasitelj, i kad on to nije htio, onda je tražila njegovu smrt. Zato Krist nije htio bacati biserje svinjama, nego je sakupio oko sebe jednu grupicu ljudi i njima povjerio da nastave njegovotovo djelo. To su bila dvanaestorica apostola. — Ako današnja Crkva želi biti Kristova i apostolska, onda se mora distancirati od religije masa. Inače će ta masa raspeti Crkvu na križ, kao što je raspela i Krista. A Krist je jednom umro, da njegova Crkva vječno živi.